

Groenbericht februari 2022 | Nieuw: De stinzentuin in de Botanische Tuin Zuidas

Door Núria Ivorra

Geschiedenis van de stinzenflora

Stinzenplanten werden al in 70 na Christus beschreven door een Romeinse schrijver in een tekst over paradijsstuinen. En sommige daarvan, zoals de sneeuwkllokjes, werden in de zestiende eeuw ook al in Nederland beschreven en gekweekt door artsen en kruidkundigen. Internationale contacten tussen Nederlandse kruidkundigen, zoals Clusius en andere geleerden uit Europa, zorgden in die tijd voor de komst van bijvoorbeeld knikkende vogelmelk vanuit Italië naar Nederland. Vele andere planten zijn in zeventiende eeuw via Engeland naar Nederland gekomen, geplant als sierplant, gekweekt en verwilderd.

Links en midden: gevuld sneeuwkllokje en boerenkrokussen vorige week in de stinzentuin

Rechts: Gewone vogelmelk Foto Zeynel Cebeci, [CC BY-SA 4.0](#), via Wikimedia Commons

Betekenis van het woord stinzen

Maar waar komt de naam stinzenplant eigenlijk vandaan? Stins is de middeleeuwse Friese naam voor een oude stenen woontoren van waaruit je kon schieten en jezelf kon verdedigen. Na de middeleeuwen werden de nog bestaande torens vaak inbegrepen in een gerieflijker State oftewel landhuis van de Friese adel. Door hen werden in de achttiende en negentiende eeuw de States omringd met prachtige parktuinen met vele stinzenplanten. De geschiedenis van de stinzenplanten is dus sterk verbonden met de Friese tuingeschiedenis. Maar stinzenplanten komen ook elders in Nederland voor, zoals bij kastelen en buitenplaatsen in het Utrechtse Vechtgebied, de binnenduinrand, Zuid-Limburg en in het oosten van het land zoals in Drenthe, Overijssel en bij veel Gelderse kastelen.

Oorsprong van de stinzenplanten

De natuurlijke verspreiding en oorsprong van stinzenbollen, knolletjes en wortelstokjes ligt vaak in berglandschappen in Zuid-, Midden- en Oost-Europa en in (Klein-)Azië, maar soms ook dichterbij, zoals de holwortel die uit het Teutoburgerwoud in Duitsland komt. In de negentiende eeuw werden stinzenplanten door hun natuurlijke uitstraling veel toegepast in bostuinen, parken, landgoederen en buitenplaatsen, geïnspireerd op de achttiende-eeuwse Engelse landschapsstijl van tuinarchitect Lancelot 'Capability' Brown. Vanaf de negentiende eeuw beschouwde men deze planten, die ooit als sierplant waren geïntroduceerd, als wilde planten en dus als Nederlandse flora.

Holwortel

Bostulp

Foto holwortel: Christian Fischer; bostulp: Björn S, beide [CC BY-SA 3.0](https://creativecommons.org/licenses/by-sa/3.0/), via Wikimedia Commons

Levenswijze van de stinzenplanten

Stinzenplanten worden in het algemeen geplant als bollen, knollen en wortelstokjes van planten die bloeien aan het eind van de winter en in het vroege voorjaar. Na de zaadvorming trekken ze zich weer terug onder de grond tot het volgende voorjaar (hemicyptofyten). De aantrekkingskracht van stinzenplanten ligt niet alleen in de elegante en delicate opbouw van de bloemen, maar ook in hun massale bloei en aanwezigheid in het vroege voorjaar onder de kale loofbomen in bostuinen (sneeuwkllokjes, krokussen), boshellingen (holwortel, daslook) en zonnige waterkanten (bostulp). Vanwege de bijzondere geschiedenis, de groeiwijze, het vroeg voorkomen en de schoonheid van deze bloemen zijn wij in de Botanische Tuin Zuidas een stinzentuin begonnen op een open stukje tuin aan het water onder een imposante Europese hopbeuk en een grote wegedoorn.

De plantensoorten in de stinzentuin van de Botanische Tuin Zuidas

We hebben in het afgelopen najaar drie soorten sneeuwkllokjes, boerenkrokus, holwortel, vingerhelmbloem, bosanemoon, brede druifhyacint, witte narcis en wilde kievitbloemen geplant. We hebben wilde akeleien en gele dovenetels van het landgoed Wester-Amstel gekregen en ook onze plekje met Italiaanse aronskelk, hartbladzonnebloem en gevlekt longkruid uitgebreid met plantjes uit de stinzentuin in Wester-Amstel. Op een droog plekje onder de hopbeuk groeit kleine

maagdenpalm en onder de wegedoorn groeit kruipend zenegroen. De stengelloze sleutelbloem doet het ook goed. Net als groot glaskruid, daslook en lievevrouwebedstro die bij ons zelfs vanzelf groeien. Tenslotte hebben we ook meer zomerklokjes aan het water geplant. Dit zijn geen stinzenplanten maar ze zijn prachtig en komen ook op landgoederen voor, waardoor we ze wel vinden passen in een stinzenmilieu.

Aanplant van onze stinzentuin, najaar 2021

Afgelopen zomer hebben we ook beemdooievaarsbek geplant, een inheemse regionale vaste stinzenplant, samen met beemdkroon en blauwe knoop. Vorig jaar zagen wij her en der brede wespenorchis, vingerhoedskruid, ereprijs, bloedzuring, ruigklokjes en dagkoekoeksbloem. Al met al denken we een goed startgezelschap bijeen gebracht te hebben van stinzenplanten met begeleiders en andere bos- en inheemse planten met potentie. Om de stinzentuin tot een blijvend succes te maken is echter wel veel onderhoud nodig.

Onderhoud van de stinzentuin

De succesvolle verwildering van stinzenplanten is sterk afhankelijk van de eigenschappen van de grond. Een gezonde humusrijke, vochtige, losse grond met een goed ontwikkeld schimmeln netwerk en (micro)bodemfauna is essentieel. Want vele soorten, zoals bijvoorbeeld sneeuwkllokjes, holwortel en gele bosanemoon, zijn afhankelijk van mieren voor de verspreiding van hun zaden (myrmecochorie) en halen voedingsstoffen uit nauw verbonden bodemschimmels. Een goed ontwikkelde, niet te dikke strooisellaag is van belang voor het beschermen van de bollen in de winter en de kringloop van

voedingsstoffen voor en door bodem en planten. Stinzenplanten kunnen niet goed tegen grondverdichting. Dus zo min mogelijk belopen en al helemaal niet als het nat of drassig is.

Stinzenplanten gedijen het best op rivierkleigrond aan de rand van zandgronden, op voedsel- en mineraalrijke gronden (met onder andere calcium en kalium). Maar niet met te veel stikstof, want dan kunnen brandnetel en zevenblad gaan woekeren en de plaats van andere aantrekkelijke stinzenplanten en hun begeleiders innemen. Teveel stikstof betekent altijd minder biodiversiteit.

In tegenstelling tot andere planten waar het verwijderen van de uitgebloeide bloemen (*deadheading*) wordt aangeraden ter stimulatie van doorbloei is dit met stinzenplanten niet zo. Het vormen van zaad na de bloei is vitaal voor hun bestaan, verspreiding en natuurlijke verwildering. En onkruid verwijderen is maatwerk, het dient selectief en het liefst handmatig te gebeuren. Het eventuele maaibeleid (wanneer en hoe) dient dus ook rekening te houden met de kenmerken van de levenscyclus van de stinzenplanten.

Ten slotte

Kom nu kijken naar de ontwikkeling van dit kleine doch bijzondere stukje stinzentuin aan het water. En kom ook de rest van het jaar naar de natuurlijk ogende tuin met prachtige, inheemse en zeldzame planten, waar bodemleven, insecten, vogels en kleine zoogdieren zich thuis zullen voelen en zo bijdragen aan het voortbestaan van de stinzentuin.

Van links naar rechts brede druifhyacinth, stengelloze sleutelbloem en wilde kievitsbloem

Foto druifhyacinth: [Cbaile19](#), [CC0](#); sleutelbloem: [GT1976](#), [CC BY-SA 4.0](#); kievitsbloem: [Dominicus Johannes Bergsma](#), [CC BY-SA 3.0](#), alle via [Wikimedia Commons](#)

Meer weten over stinzenplanten

Stinzenplanten in Fryslân. Voorjaarsbloeiers in historisch groen. N. Van der Ploeg et al. 2020, Noordboek Natuur.

Basisgids Stinzenplanten. E. Tonckens, W. Leurs & R. Hoeksema. 2020, KNNV Uitgeverij.

Tuinieren met stinzenplanten. Vreugde van een vroege lente. T. Woerdeman. 2018, De Warande.

Groei&Bloei, maartnummer 2022.

Andere stinzentuinen bezoeken

Wester-Amstel buitenplaats, sinds 1662: <https://wester-amstel.nl/>

Heemparken Amstelveen: <https://thijssepark.nl/>

Stinzenfloramonitor (Waar & wanneer bloeien welke stinzenplanten?) <https://stinzenflora-monitor.nl>

Nederlandse Tuinenstichting: <https://www.tuinenstichting.nl/>